

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Наставно-научном већу

На предлог Већа Одељења за педагогију и андрагогију, Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Филозофског факултета нас је, на својој редовној седници одржаној 25. и 26. јуна 2026. године, изабрало у Комисију за оцену докторске дисертације „Професионална аутономија наставника и њихови ставови према аутономији ученика у настави“, кандидата Луке Николића, студента докторских академских студија педагогије. На основу прегледа текста докторске дисертације, као и биографије и библиографије кандидата, подносимо Наставно-научном већу:

Извештај Комисије за оцену докторске дисертације

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Лука Николић рођен је у Београду 13.12.1993. године. Основне академске студије педагогије уписао је на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2012. године, а завршио их 2016. године са просечном оценом 8,81. Мастер академске студије педагогије завршио је на истом факултету 2017. године, одбранивши завршни мастер рад са оценом 10. На мастер академским студијама оставио је укупну просечну оцену 9,80. Докторске академске студије педагогије уписао је на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2018. године. Предлог теме докторске дисертације прихваћен му је 25.05.2021. године од стране Већа научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

Од 30.06.2018. године запослен је на Универзитету у Београду – Филозофском факултету у звању истраживач-приправник, где је био ангажован на пројекту Института за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду „Моделі процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“ (број 179060, 2011-2018), који је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. У звање истраживач-сарадник изабран је 14.05.2021. године. Од почетка свог радног ангажмана на Филозофском факултету, осим у истраживачким активностима, учествовао

је у својству докторанда у реализацији више предмета на основним студијама педагогије и андрагогије као што су *Увод у педагогију, Општа педагогија, Савремени педагошки правци, Основи педагогије*. У звање асистента изабран је 24.09.2021. на Филозофском факултету у Београду, чиме је почео и његов ангажман у настави при Центру за образовање наставника на предметима *Основи педагогије са дидактиком, Основне педагошког образовања наставника, Интерактивна настава, Наставник као истраживач, Школска пракса I*. У звање асистента поново је изабран 04.07.2024. године.

Током свог досадашњег рада учествовао је у неколико међународних научних и апликативних пројеката као што су: *Инклузивни идентитети, интерсекционалност и различитост у образовању наставника (WIIIDE), Лабораторија друштвене промене (Critical Change Labs)*. Обављао је и послове секретара часописа „Настава и васпитање“ који издаје Педагошко друштво Србије и Институт за педагогију и андрагогију, Филозофског факултета Универзитета у Београду. Објавио је пет радова у научним часописима и то два у категорији M23, један у категорији M51 и два у категорији M53. Поред тога, до сада је саопштио резултате свог научног рада на неколико националних и међународних научних скупова као што су Сусрети педагога, European Conference on Educational Research (ECER), итд.

Докторска дисертација „Професионална аутономија наставника и њихови ставови према аутономији ученика у настави“ садржи 136 страница основног текста и више од 200 извора на списку коришћене литературе. Највећи број извора чине научне монографије и чланци у научним часописима, већински на енглеском језику, али се користе и документа образовне политике, извештаји међународних организација итд. Докторска дисертација садржи 27 табела, пет графикона, као и четири прилога у којима се налазе инструменти који су коришћени у истраживању.

2. Предмет и циљ дисертације

Полазећи од значаја аутономије наставника, коју сагледава као комплексан мултидимензионални конструкт, као и значаја аутономије ученика у настави, за предмет истраживања спроведеног у оквиру докторске дисертације одабрана је професионална аутономија наставника и њихови ставови према аутономији ученика у настави.

Ослањајући се на релевантне изворе у овој области, а најпре на идеје Магнуса Фростенсона (Magnus Frostenson), кандидат сагледава професионалну аутономију на три

нивоа: општем (могућност наставника да учествују у одлучивању организације школског система, законској регулативи, наставним програмима и слично), колегијалном (учешће у одлучивању у питањима која се тичу организације рада школе у којој раде) и индивидуалном нивоу (одлучивање о садржају наставе, начину рада у настави, оцењивању итд.). Будући да је професионална аутономија наставника недовољно истражен проблем у нашој средини, дисертација је најпре била усмерена на то да се, уз ослањање на поменути концептуализацију, испита доживљај професионалне аутономије коју наставници имају у оквиру нашег образовног контекста. Посебно оригиналан и вредан допринос истраживања, како за развој педагошког научног сазнања, тако и за васпитнообразовну праксу, представља сагледавање односа између професионалне аутономије наставника и аутономије ученика у настави, што представља недовољно истражену област. Другим речима, у дисертацији Лука Николић настоји да одговори на питање да ли ће наставници који доживљавају да имају већи степен професионалне аутономије бити уједно и наставници који ће у већој мери настојати да подстичу аутономију ученика у настави, као и од којих чинилаца то зависи.

Полазећи од тога да ставови у великој мери обликују понашање, те да могу представљати један од важних фактора подржавања аутономије ученика од стране наставника, циљ истраживања које је спроведено у оквиру докторске дисертације био је да се испита повезаности наставничког доживљаја професионалне аутономије и њихових ставова према аутономији ученика у настави. Циљ истраживања је операционализован кроз следеће истраживачке задатке: (1) испитати метријске карактеристике и факторску структуру коришћених инструмената; (2) испитати доживљај професионалне аутономије наставника; (3) испитати ставове наставника према аутономији ученика у настави; (4) испитати заступљеност понашања наставника усмерених на подршку аутономији ученика у настави; (5) утврдити смер и јачину повезаности између доживљаја професионалне аутономије наставника, ставова наставника према аутономији ученика и заступљености понашања наставника усмерених на подршку аутономији ученика у настави; (6) утврдити да ли постоје статистички значајне разлике у наставничком доживљају професионалне аутономије, ставовима наставника према аутономији ученика и заступљености понашања наставника којима се подржава аутономија ученика, у односу на пол наставника, године радног стажа у настави, наставни предмет који предају, ниво образовног система у којем су наставници запослени и карактеристике педагошко-психолошко-методичког образовања наставника.

3. Основне хипотезе истраживања

На темељу теоријских разматрања и емпиријских увида из претходних истраживања, у дисертацији се полази од опште хипотезе да постоји повезаност између наставничког доживљаја професионалне аутономије и њихових ставова према аутономији ученика у настави. Наиме, кандидат је пошао од очекивања да ће наставници који имају висок степен доживљаја сопствене професионалне аутономије имати позитивније ставове према аутономији ученика у настави, односно да ће у већој мери препознавати вредност и значај аутономије ученика, исказивати позитивне емоције према концепту аутономије ученика, као и да ће исказивати већу спремност да делују са циљем подршке аутономији ученика у настави. У складу са тим, претпоставка у истраживању је била и да ће наставници који имају позитиван став према аутономији ученика у већој мери практиковати понашања која су усмерена на подршку ученичкој аутономији у настави.

Основна хипотеза истраживања је и емпиријски потврђена у реализованом истраживању, односно добијени истраживачки увиди сведоче о томе да наставници који имају висок доживљај сопствене професионалне аутономије јесу уједно и они који имају позитивније ставове према аутономији ученика у настави и који су склонији да примењују аутономно подржавајуће праксе у настави.

4. Опис садржаја дисертације

Докторска дисертација „Професионална аутономија наставника и њихови ставови према аутономији ученика у настави“ садржи шест целина које прате списак коришћене литературе и прилози. У првој целини, односно *уводном делу рада*, кандидат саопштава разлоге бављења овом темом и указује на важност и актуелност проблема истраживања. Друга целина, која се односи на *теоријски оквир истраживања*, подељена је у четири поглавља у којима се објашњавају и теоријских разрађују централни концепти дисертације. У првом поглављу, дат је обухватан преглед како се аутономија дефинише и тумачи у оквиру различитих друштвено-хуманистичких наука као што су филозофија, психологија и педагогија. У другом поглављу фокус је на концепту професионалне аутономије наставника. У овом делу текста се, поред значаја аутономије за професију наставник, посебан акценат ставља на сагледавање различитих аспеката и димензија професионалне аутономије наставника, те различитих приступа њеном дефинисању и емпиријском испитивању. На крају овог поглавља, кандидат се опредељује за један од

приступа професионалној аутономији наставника (приступ који је понудио Фростенсон) и даје аргументе за свој избор. У трећој целини теоријског оквира истраживања фокус је на проблему аутономије ученика, коју кандидат разматра превасходно из угла теорије самоодређења као једну од базичних људских потреба, док се у четвртој целини нуди преглед и систематизација пракси које су усмерене на подршку аутономији ученика у настави или пак на контролу ученика.

У трећој целини дисертације, која се односи на *Методолошки оквир истраживања*, кандидат најпре дефинише предмет, циљеве и задатке истраживања, као и хипотезе од којих се кренуло у истраживању. Наредна поглавља у овој целини рада садрже детаљан опис узорка истраживања, истраживачких инструмената, као и начина анализе података.

У четвртој целини, која садржи резултате спроведеног истраживања, даје се преглед добијених истраживачких налаза који су организовани у поглавља према задацима истраживања. У првом поглављу даје се обухватан преглед провере поузданости и факторске структуре примењених истраживачких инструмената за пилот истраживање и на целокупном узорку, односно за главно истраживање. Провера поузданости је показала да сви коришћени инструменти имају добре метријске карактеристике и интерпретабилну факторску структуру, с тим да је за инструмент који се односи на професионалну аутономију наставника добијена трофакторска структура која одговара теоријским очекивањима, док је за друга два инструмента добијена структура која одступа од почетних очекивања и унапред дефинисаних субскала. Тако се за инструмент којим се испитују ставови наставника према аутономији ученика у настави једнофакторско решење показало као најадекватније уместо почетне замисли која је имала три фактора (когнитивна, афективна и бихејвиорална компонента става). За инструмент којим су испитивана понашања наставника усмерена на подршку аутономији ученика, а који једини није креиран за потребе истраживања, већ је преузет и адаптиран, показало се да је најадекватније трофакторско решење, уместо оригиналних девет фактора. У другом поглављу дат је преглед основних резултата који се односе на доживљај професионалне аутономије наставника где се показало да наставници имају најмањи доживљај опште аутономије, потом колегијалне, док је највиши доживљај индивидуалне аутономије. У трећем поглављу приказани су резултати истраживања који се односе на ставове наставника према аутономији ученика у настави. Главни увид је да су ставови наставника позитивни, а да само две ставке које се тичу пружања могућности избора и одлучивања

ученицима имају нешто ниже средње вредности и вишу стандардну девијацију. У четвртом поглављу резултата, кандидат даје преглед података који се односе на заступљеност понашања наставника усмерених на подршку аутономији ученика у настави, где је приметно да наставници релативно често настоје да обезбеде да учење буде релевантно за ученика и демонстрирају респонзивност за потребе ученика, док је пружање избора и прилагођавање наставе ученицима мање изражено. Најмање су заступљене, према проценама наставника, праксе које бисмо означили као контролишуће, односно директивност наставника и ограничавање могућности да се ученици изразе током наставе. У петом поглављу, које је сржно за долажење до одговора на циљ истраживања, односно за проверу основне хипотезе истраживања, дат је преглед корелација између испитиваних конструктора. Показано је да наставнички доживљај професионалне аутономије, а нарочито индивидуалне аутономије, позитивно корелира са ставом наставника према аутономији ученика. Уз то, ставови наставника према аутономији ученика позитивно корелирају са учесталашћу пракси наставника које су усмерене на подршку аутономији ученика у настави, док негативно корелирају са контролишућим праксама. У шестом поглављу дат је приказ резултата који се односе на разлику у наставничком доживљају професионалне аутономије, ставовима према аутономији ученика и учесталости подршке аутономији ученика у настави у односу на различите варијабле које су обухваћене у истраживању, као што су: тип школе, године радног стажа у настави, врста предмета, карактеристике наставничког образовања.

У петој целини дисертације, такође по задацима истраживања, кандидат тумачи и дискутује добијене налазе, ослањајући се на теоријска полазишта, резултате других истраживања, као и на контекстуалне податке (одлике програма наставе и учења, образовне политике, опште друштвене прилике и слично). Поред синтезе и интерпретације истраживачких налаза, кандидат нуди и теоријске и практичне педагошке импликације, смернице за образовну политику усмерене на истицање значаја и пружање системске подршке професионалној аутономији наставника, као и сугестије за даља истраживања.

У складу са стандардима писања научног рада, кандидат на крају рада даје прилоге, који садрже коришћене инструменте, као и списак коришћене литературе.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Научни допринос докторске дисертације кандидата Луке Николића огледа се у више домена. Најпре, будући да професионална аутономија наставника није опсежно проучаван и истражен феномен у нашој средини, допринос дисертације се препознаје на теоријском плану у презентовању и сагледавању различитих концепата професионалне аутономије наставника, односно у систематичној теоријској обради овог важног педагошког питања. На то се надовезује и вредност емпиријског истраживања, будући да у нашем контексту не постоје истраживања која на обухватан и систематичан начин испитују доживљај професионалне аутономије наставника, а посебно не она која испитују повезаност наставничког доживљаја професионалне аутономије и њихових ставова према аутономији ученика у настави. Дакле, поред увида у то како наставници доживљавају сопствену професионалну аутономију на различитим нивоима (општем, колегијалном и индивидуалном), истраживање спроведено у оквиру докторске тезе је допринело разумевању наставничких ставова према аутономији ученика и начина на које наставници настоје да подрже аутономију ученика у настави. Додатно, истраживачки увиди нам расветљавају да су доживљај аутономије наставника, њихови ставови према аутономији ученика и учесталост подршке аутономији ученика у настави међусобно повезани феномени, што је оригиналан и нов увид у педагошкој науци.

Посебан научни допринос дисертације огледа се у конструкцији и валидацији нових истраживачких инструментима, који би се могли користити у другим истраживањима и тиме допринети богаћењу фонда знања о професионалној аутономији наставника и ставовима наставника према аутономији ученика. На практичном плану, увиди добијени истраживањем представљају вредну основу за дефинисање смерница за креаторе образовних политика у вези са начинима да се оснажи професионална аутономија наставника, као и за формулисање педагошких импликација усмерених на освешћивање значаја аутономије ученика у настави међу наставницима и унапређивање компетенција наставника за пружање подршке аутономији ученика у настави.

6. Закључак

Узимајући у обзир све наведено, Комисија је закључила да докторска дисертација „Професионална аутономија наставника и њихови ставови према аутономији ученика у настави“ представља вредан допринос педагошкој науци, будући да целовито и свестрано

систематизује сазнања о професионалној аутономији наставника, нуди нове и валидиране истраживачке инструменте, те расветљава однос између два изузетно значајна и актуелна педагошка феномена – професионалне аутономије наставника и аутономије ученика у настави.

Кандидат је у својој тези показао темељно разумевање области која је предмет истраживања, критички приступио налазима досадашњих истраживања, систематично и брижљиво спровео обухватно прикупљање података и њихову обраду, и показао способност да добијене податке адекватно интегрише и интерпретира. Комисија закључује да је докторска дисертација израђена је у потпуности у складу са одобреном пријавом и академским стандардима који се постављају пред ову врсту радова, као и да представља оригинално и самостално научно дело кандидата. Комисија потврђује да су се стекли услови да кандидат **Лука Николић** приступи одбрани докторске дисертације под насловом **„Професионална аутономија наставника и њихови ставови према аутономији ученика у настави“**.

Београд, 14.07.2026. године

Комисија

др Лидија Радуловић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Филозофски факултет

др Радован Антонијевић, редовни професор
Универзитет у Београду – Филозофски факултет

др Ивана Ђерић, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд